

פרשת וירא תש"ע

בראשית פרק יח פסוק כג

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע:

בראשית פרק כ

(א) ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובינו שור ונגר בגר: (ב) ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא וישלח אבימלך מלך גר וישח את שרה: (ג) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הןך מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל: (ד) ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרג: (ה) הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם היא אמה אחי הוא בתם לבבי ובנקיון פפי עשיתי זאת: (ו) ויאמר אליו האלהים בחלום גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשיתי זאת ואחשך גם אנכי אותך מחטו לי על כן לא נתתיך לנגע אליה: (ז) ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך: (ח) וישכם אבימלך בבקר ויקרא לכל עבדיו וידבר את כל הדברים האלה באזניהם וייראו האנשים מאד: (ט) ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי: (י) ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית את הדבר הזה: (יא) ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי: (יב) וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה: (יג) ויהי כאשר התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא: (יד) וישח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות ויתן לאברהם וישב לו את שרה אשתו: (טו) ויאמר אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב: (טז) ולשרה אמר הנה נתתי אלך כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: (יז) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו: (יח) כי עצר עצר יקנך בעד כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם:

רש"י

(א) ויסע משם אברהם - כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים נסע לו משם. דבר אחר להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו: (ב) ויאמר אברהם - כאן לא נטל רשות אלא על כרחי שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לבית פרעה על ידי כן: אל שרה אשתו - על שרה אשתו. וכיוצא בו (ש"א ד יט) אל הלקח ארון וגוי ואל מות חמיה, שניהם בלשון על: (ד) לא קרב אליה - המלאך מנעו, כמו שנאמר (פסוק ו) לא נתתיך לנגוע אליה: הגוי גם צדיק תהרג - אף אם הוא צדיק תהרגנו. שמא כך דרכך לאבד האומות חנם, כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה, אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כשם שאתה אומר להרגני: (ה) גם הוא - לרבות עבדים וגמלים וחמרים שלה, את כלם שאלתי ואמר לי אחיה הוא: בתם לבבי - שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי - נקי אני מן החטא שלא נגעתי בה: (ו) ידעתי כי בתם לבבך וגוי - אמת שלא דמית מתחלה לחטוא אבל נקיון כפים אין כאן: לא נתתיך - לא ממך היה שלא נגעת בה אלא חשכתי אני אותך מחטוא, ולא נתתי לך כח, וכן (לקמן לא ז) ולא נתנו אלהים, וכן (שופטים טו א) ולא נתנו אביה לבוא: (ז) השב אשת האיש - ואל תהא סבור שמא תתגנה בעיניו ולא יקבלנה או ישנאך ולא יתפלל עליך: כי נביא הוא - ויודע שלא נגעת בה, לפיכך ויתפלל בעדך: (ט) מעשים אשר לא יעשו - מכה אשר לא הורגלה לבא על בריה באה לנו על ידך, עצירת כל נקבים, של זרע ושל קטנים ורעי ואזנים וחוטם: (יא) רק אין יראת אלהים - אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא או אחותך היא: (יב) אחותי בת אבי היא - ובת אב מותרת לבן נח, שאין אבות לגוי. וכדי לאמת דבריו השיבם כן. ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן כבנים והרי היא בתו של תרח, וכן הוא אומר ללוט (יג ח) כי אנשים אחים אנחנו: אך לא בת אמי - הרן מאם אחרת היה: (יג) ויהי כאשר התעו אותי וגוי - אונקלוס תרגם מה שתרגם. ויש לישבו עוד, דבר דבור על אופניו, כשהוציאני הקבייה מבית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים ואומר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי: כאשר התעו - לשון רבים, ואל תתמה, כי <<<

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

רש"י [המשך]

בהרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי לשון רבים. (שמואל ב' ז כג) אשר הלכו אלהים, (דברים ה כג) אלהים חיים, (יהושע כד יט) אלהים קדושים הוא, וכל לשון אלהים לשון רבים. וכן (לט כ) ויקח אדוני יוסף, (דברים י יז) אדוני האדונים, (להלן מב לג) אדוני הארץ, וכן (שמות כב יד) בעליו עמו, (שם כא כט) והועד בבעליו. ואם תאמר מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה, כמו (לקמן כא יד) ותלך ותתע, (תהלים קיט קעו) תעיתי כשה אובד, (איוב לח מא) יתעו לבלי אוכל, יצאו ויתעו לבקש אכלם: **אמרי לי** - עלי, וכן (לקמן כו ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו, על אשתו. וכן (שמות יד ג) ואמר פרעה לבני ישראל, כמו על בני ישראל, (שופטים ט נד) פן יאמרו לי אשה הרגתהו: **ויתן לאברהם** - כדי שיתפייס ויתפלל עליו: (טו) **הנה ארצי לפניך** - אבל פרעה אמר לו (לעיל יב יט) הנה אשתך קח ולך, לפי שנתיירא שהמצריים שטופי זמה: (טז) **ולשרה אמר** - אבימלך, לכבודה כדי לפייסה הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי ממון לאחיד שאמרת עליו אחי הוא, הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים: **לכל אשר אתך** - יכסו עיניהם שלא יקילו, שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל בה החזירה, עכשיו שהוצרכתי לבזבז ממון ולפייסך, יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך ועל ידי נס: **ואת כל** - ועם כל באי העולם: **ונכחת** - יהא לך פתחון פה להתוכח ולהראות דברים נכרים הללו. ולשון תוכחת בכל מקום ברור דברים, ובלע"ז אישפרוב"ר [לבחון] ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך ובכל אשר אתך, ועל כן תרגומו וחזית יתך וית כל דעמך. ויש מדרש אגדה אבל ישוב לשון המקרא פירשתי: (יז) **וילדו** - כתרגומו ואתרוחו, נפתחו נקביהם והוציאו מה שצריך לצאת והיא לידה שלהם: (יח) **בעד כל רחם** - כנגד כל פתח: **על דבר שרה** - על פי דבורה של שרה:

העמק דבר להנצי"ב – בראשית פרק כ

(ז) **ועתה השב איש כי נביא הוא ויתפלל**. פרש"י ויודע שלא נגעת בה לפיכך יתפלל. ולא נתבאר עדיין למה הוא צריך לתפלה. אחר שלא חטא ולא נגע בה. וכי בשביל שהיה נצרך לשמירה מהקב"ה הוא נהרג אלא ע"כ עיקר בחטא הוא מה שציער לאברהם וכדתנן בפי' החובל. אע"ג שהוא נותן לו צערו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר ועתה השב וגו'. אבל א"כ יש להבין למאי הקדים הקב"ה ואחשך גם אנכי אותך מחטוא לי על כן לא נתתיך וגו' מאי נ"מ בזה לענין צערו של אברהם אלא מזה המציאו חז"ל בגמ' שם. לבאר מאמר כי נביא הוא. ודקא אמרת הלא הוא אמר לי וגו' כי נביא הוא וכבר לימד אכסניא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלים אותו או על עסקי אשתו כו' [ומשמעות נביא הוא ת"ח כדאיתא במנחות דצ"ט ב'. על וכשל גם נביא]. ולכאורה כ"ז ההמצאה הוא נגד המשנה דהכל משום צערו של אברהם. ולפי סוגיא זו עיקר החטא בשביל מיעוט ד"א ועל ענין אשר איש שלא התנהגו כשור. אבל הענין כך הוא שודאי עיקר החטא והקפידה היה צערו של אברהם. אבל ע"ז התנצל אבימלך בצדק שהוא בעצמו גרם לזה וא"כ אין עליו שום עון. מש"ה הקדים הקב"ה שאינך צדיק גמור כמו שאתה אומר אם כן היה ראוי אברהם לומר אחותי היא. וא"כ בחנם אתה מצער אותו וצריך אתה לפייסהו שיתפללו וזהו דבר ה' ועתה השב וגו' כי נביא הוא ויודע שאינך צדיק גמור ונצרך להשמר ממך. ובגמ' הסבירו יותר שמאין הוא יודע וכי נביא יודע טבע כל האדם. ויישבו דהבין בחכמתו ממה שהעברת על ד"א נמצא ההקדמה נחוצה לעיקר החטא:

ויתפלל בעדך וחיה. לפי דברינו ע"פ המשנה שהחטא היה מה שציער את א"א וא"כ לא נצרך אלא לפיסו ולא לתפלה אלא מכאן למדנו שהחוטא בין אדם לחבירו הוא חטא בין אדם לשמים ג"כ. וכשמתפייס מהאדם עדיין נצרך לבקש כפרה מהקב"ה מש"ה נצרך לתפלת אברהם שיהי מחול לו (ולזה כוון התנא ג"כ בהא דתנן אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנא' ועתה השב וגו' ואינו מוכן הוכחה זו. דאי מהא שהזהיר ה' להשב. הרי הוא רק חזרת הגזילה ולא בקשה ואי מהא שאמר לו ה' ויתפלל בעדך. אינו מוכן כלל שיבקש ממנו אלא כך פי' המשנה אין נמחל לו מה' עד שיבקש ממנו וימחול הוא לו. ואז ימחול לו הקב"ה ג"כ. שנא' ועתה וגו' ויתפלל בעדך הרי דבעינן לתפלה ורצוי. אלא שבזה שיתפלל אברהם מוכן שהוא מחול לו ואז יועיל התפלה שימחול ל ה'. והכי אי' בגמ' שם אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו כו' והיינו קרבנות שבין אדם לשמים. ובוזה החטא מיירי):

ליקוטי מוהר"ן קמא – סימן י' אות ד

- 50 חרדה גדולה יהי נופל עליהם, כי היו רואים
 איך הם עומדים במדרגה פחותה ושפלה :
 וזה פרוש (בראשית מב) : ויהי הם מריקים
 שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו אחר כל
 התעניתים, שהוא הרקת השק, בחינת הגוף,
 עדין והנה איש צרור כספו שקשור וצרור כספו
 55 ותאנתו בשקו וגופו ; ויראו את צרות
 כספיהם המה ואביהם הינו, לא די צורות
 כספיהם, שהוא תאוות עצמן, כי אם גם המה
 ואביהם, הינו התאוות של אביהם, גם המה לא
 נכלו מהם. וזהו : ויראו כי חרדה נפלה עליהם,
 60 ואזי לא היו רוצים להשתרר ולמלך :
 וזה פרוש : ויאמר להם יעקב אביהם אתי
 שפלתם, יוסף איננו נכו' זה רמז על תוכחת
 השכל, כי השכל מוכיח את הבעלי גאונה
 הרוצים להתגדל. כי יעקב הוא בחינת השכל,
 65 כמו שתרגם אונקלוס (בראשית כז) : "ויעקבני"
 'וחכמני'. וזה : אביהם, כי אב בחכמה (ב).
 והינו שהשכל מוכיחם ואומר להם : אתי
 שפלתם, כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת
 ממנו' (פסחים סו) : יוסף איננו זה בחינת תקון
 70 המענות, הינו עדין לא תקנתם המענות שהוא
 לחרפה ולקלון, ויש לכם להתבייש מחמתו, כי
 תקון המענות הוא בחינת יוסף, על שם
 (בראשית ל) : "אסף אלקים את חרפתי"
 ושמעון איננו הינו, על ידי שאין לך בחינת
 75 יוסף, אין לך בחינות שמעון ; ושמעון הוא
 בחינת (שם כ"ט) : "כי שמע ה' כי שנואה
 אנכי", כי אתה אינך שנוא, כי מחמת שלא
 תקנת את עצמך, בנדאי אינך יכול להוכיח
 אחרים, כי לאמרו לך קשט עצמך תחלה וכו'
 80 (ג) ; ועל פן אינך שנוא, כי המוכיח הוא שנוא,
 כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (כתבות
 קה) : 'האי צורבא מרבגן דמרחמי לה בני
 מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא
 מוכח להו במלי דשמאי' ; נמצא שהמוכיח הוא
 85 שנוא :
 ואת בנימין תקחו זה מורה על גדלות, כי פרש
 רש"י (ד) :
 בנימין, על שם ארץ ישראל, בן ימין, וארץ
 ישראל הוא גבוה מפל הארצות (זבחים נד) :.
 90 והינו, לא די שאין לכם כל הבחינות הללו, עם
 כל זה ואת בנימין תקחו, שאתם לוקחים
 לעצמכם גדלות. והינו דסים השכל המוכיח
 אותם :
 עלי היו כלנה כי הכל נופל עלי, כי כל המתגאה
 95 חכמתו מסתלקת ממנו :
- [ד] ונגנו זה להעלות התפלה מבחינת הר ושרה
 לבחינת בית, בחינת עיר אלקינו, כדי שיתגלה
 מלכותו גם לעפ"ם, שיהיה להם גם כן השגה
 באלקותו ותברך שמו אי אפשר להעשות כי
 5 אם על ידי צדיקי הדור, כמו שאמרו חכמינו,
 זכרונם לברכה (בבא בתרא קטו) : 'מי שיש לו
 חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו
 רחמים' ; כי עקר התפלה אינם יודעים כי אם
 צדיקי הדור :
 10 כי יש בעלי גאונה, שאינם רוצים שילכו
 לצדיקים, ואומרים שהו בעצמם יכולים
 להתפלל, ומונעים גם אחרים בשיש להם צער
 או חולה לילך לצדיקים עליהם נאמר (בראשית
 כ) : "השב אשת האיש" וכו', כי זה הבעל גאונה
 15 מכנה בלשון אבימלך :
 אבי לשון רצון, כי הוא רוצה למלך, והינו
 אבימלך. כי באמת צדיק מושל בתפלתו, כמו
 שכתוב (שמואל ב ג) : "צדיק מושל" וכו' ;
 והוא מתגאה בעצמו שיכול להתפלל ויש לו
 20 הממשלה, ועל פן מכנה בשם אבימלך, כי הוא
 רוצה למלך ואומר : אגא אמלך :
 וזה פרוש : "השב אשת האיש". אשת ראשי
 תבות "אידין שפתי תפתח" (א) זה בחינת
 תפלה ; דהינו השב אשת בחינת התפלה,
 25 להצדיק, כי נביא הוא ; כי 'הקדוש ברוך הוא
 מתאווה לתפלתו של צדיקים' (חליו ס) : ומשגר
 תפלה סדורה בפיו, כדי שיהנה מתפלתו. וזה :
 כי נביא הוא, לשון נבי שפתיים, כמו שאמרו
 חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לד) :
 30 "בורא נבי שפתיים" אם שגורה תפלתו בפיו
 וכו'. וזה : השב ראשי תבות : ה'ר שידה, בית ;
 זה רמז שתפלת הצדיק היא בשלמות, שמעלה
 אותה מבחינת הר ושרה לבחינת בית כנ"ל :
 אבל אלו הבעלי גאונה מעבדים תאנתו של השם
 35 יתברך ואינם מבקשים מצדיקים שיתפללו
 עליהם, כי חושבים שהתענו וסגפו את עצמם,
 ובהם הם צדיקים ; אבל האמת אינו כן, כי כל
 התעניתים שהתענו, אין זה אלא כמו שק שיש
 בו חורים הרבה, וכשמריקים את השק, אף על
 40 פי כן נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק,
 כמאמר התנא : שינגא, שרי שקך (שבת קנב).
 ואם התבוננו בעצמן היו רואים, אחר כל
 התעניתים עדין נשארו אצלם כל תאוותם
 קשורים בשקם, הינו בגופם ; ולא תאנתם
 45 בלבד נשאר קשור בגופם, כי אם גם תאנת
 אביהם שיש אצלם משעת ההולדה, מחמת
 שלא נתקדש אביו בשעת זווג, גם זה קשור
 בגופם עדין. ובנדאי אלו היו רואים את כל זה,